

Unitatea de învățare nr. 7 DREPTUL TRATATELOR

1. Definiția și denumirea tratatelor

Dreptul tratatelor reprezintă astăzi unul dintre capitolele cele mai importante ale dreptului internațional¹. El cuprinde principiile și regulile esențiale, de formă și de fond, care guvernează tratatele internaționale, mijlocul principal prin care statele își manifestă astăzi voința de a crea raporturi juridice între ele, dar și modul în care tratatele se aplică, se execută, iar în final acțiunea lor poate înceta.

Tratatele reprezintă instrumentul de bază al diplomației. Caracterul complex al diplomației rezultă din mandatul încredințat negociatorilor din cele mai vechi timpuri până astăzi. Diplomaților li s-a încredințat misiunea să negocieze documente internaționale care să aducă pacea, tratate de alianță, aranjamente în probleme de însemnătate majoră pentru statele respective, convenții multilaterale, în care interesele statelor trebuiau să fie cât mai bine reflectate.

Națiunile lumii au cunoscut momente de confruntare și colaborare, de conflicte militare și relații pașnice, de unitate și dezbinare. Rolul avut de diplomație în aceste evoluții a fost acela de a crea premisele necesare pentru încheierea armistițiilor și pentru încetarea ostilităților, pentru convenirea condițiilor menținerii și consolidării unor relații pașnice, după semnarea tratatelor de pace.

1.1 Definierea tratatului

Tratatul reprezintă „actul juridic care exprimă acordul de voință între două sau mai multe state, sau alte subiecte de drept internațional în scopul de a crea, modifica sau stinge drepturi și obligații în raporturile dintre ele”.

Ansamblul normelor care reglementează încheierea, aplicarea, respectarea, interpretarea, modificarea, cazurile de nulitate și de încetare a tratatelor constituie dreptul tratatelor.

Articolul 2 din Convenția de la Viena a statuat că prin tratat se înțelege „un acord internațional încheiat în scris între state și guvernat de dreptul internațional, fie că este

¹ Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, *Dreptul tratatelor*, Ed. Continent XXI, București, 1993, pag.11;

consemnat într-un instrument unic, fie în două sau mai multe instrumente conexe și oricare ar fi denumirea sa particulară”.

Potrivit Convenției de la Viena din 1969, prevederile sale se aplică și tratatelor care reprezintă acte constitutive ale unor organizații internaționale, ca și oricărui tratat adoptat în cadrul unei organizații internaționale, sub rezerva unor reglementări pertinente ale acestora. De altfel, o prevedere importantă a Convenției este și aceea înscrisă în art.4, potrivit căreia regulile dreptului internațional cutumiar vor continua să cârmuiască chestiunile nereglementate de prevederile Convenției.

C. Tomuschat, în cursul său privind „obligațiile ce revin statelor fără sau împotriva voinței lor” analizează cazul „tratatelor care protejează interesele de bază ale comunității internaționale”². El pare să se refere la faptul că aceste tratate s-ar cristaliza mult mai ușor în cutume internaționale generale, deoarece ele au misiunea de a „proteja interesele de bază ale comunității internaționale”.

Tratatul este, așadar, instrumentul primar pentru promovarea activă a interesului global. Cu toate acestea, el nu este singurul mijloc normativ care poate deservi un interes global.

1.2. Elementele tratatului

Elementele esențiale ale tratatului sunt:

- a) subiectele sau părțile tratatului, respectiv statele sau alte subiecte de drept internațional;
- b) voința părților – liber exprimată și să producă efecte juridice;
- c) obiectul tratatului - să fie licit și realizabil.

Tratatul este guvernat de normele dreptului internațional. Statele pot să încheie între ele acte guvernate de dreptul lor intern, însă asemenea acte nu intră în categoria tratatelor (exemplu contractele).

1.3.Denumirea tratatelor

Practica internațională a cunoscut și cunoaște o gamă largă de documente incluse sub apelativul de „tratate internaționale”. Astfel³:

² C. Tomuschat, *Obligation arising for states without or against their will*, în 241 Collected Course, 1993, p. 269-270.

³ *Idem*, pag.16 și urm.;

- *tratatul* - este un termen generic, folosit pentru înțelegeri solemne, precum tratatele de pace, de alianță, de neutralitate și de arbitraj;

- *acordul* - este un termen la care se recurge în mod frecvent, având o semnificație generală și adesea un pronunțat caracter tehnic:

- *convenția* – denumire folosită pentru înțelegeri prin care sunt reglementate relații internaționale, în domenii speciale sau determinate (Convențiile de la Haga din 1899 și 1907, Convenția de la Barcelona din 1921 cu privire la regimul apelor internaționale, Convenția Ligii Națiunilor din 1926 cu privire la sclavaj, convențiile adoptate de Organizația Internațională a Muncii, Convenția din 1982 – privind dreptul mării ș.a.).

- *declarația* - este un termen ce confirmă, de regulă, existența unui drept preexistent, fără a aduce modificări sau a crea noi reguli de drept de pildă, Declarația de la Paris din 1856 sau cea de la Londra din 1909). Termenul de „declarație” mai poate fi folosit pentru a desemna importante acte de politică externă, în special declarațiile conducătorilor Puterilor Aliate de la Teheran, Yalta și Potsdam;

- *protocolul* - este un termen care privește actele cele mai variate, de natură să reitereze reguli preexistente, să stabilească altele noi, să interpreteze, să completeze, să modifice sau să prelungească un tratat sau acord al cărui accesoriu este; termenul de protocol poate desemna și o înțelegere de sine stătătoare între state. (Protocolul de la Geneva din 1925 cu privire la interzicerea folosirii gazelor asfixiante, toxice sau altele asemănătoare, ori a mijloacelor bacteriologice, Protocoalele adiționale din 1977 la Convenția de la Geneva din 1949 referitoare la protecția victimelor conflictelor armate internaționale – Protocolul I – și neinternaționale – Protocolul II).

- *actul* - este un tratat multilateral prin care se stabilesc reguli de drept sau un regim internațional de pildă, Actul de la Algesiras din 7 aprilie 1906);

- *actul final* este definit ca o hotărâre sau un rezumat al lucrărilor unui congres sau conferință, enumerând tratatele, convențiile, deciziile ori rezoluțiile care au fost adoptate ca rezultat al deliberărilor sale.

- *actul general* - este un termen folosit în cazurile în care documentul nu se limitează numai la enumerarea rezultatelor conferinței, dar conține ca anexă textul acestora (Actul general al Conferinței de la Berlin din 1885, Actul general al Conferinței

de la Bruxelles din 1891 sau Actul final de la Geneva din 26 septembrie 1928 pentru soluționarea pașnică a diferendelor internaționale);

- *pactul* - este denumirea utilizată pentru anumite înțelegeri solemne, precum Pactul Ligii Națiunilor ori Pactul Briand Kellogg; Pactele cu privire la drepturile omului.

- *carta* - este un termen folosit pentru a identifica un tratat cuprinzând domenii fundamentale ale colaborării statelor. În cazul ONU are semnificația unui statut;

- *concordatul* - este o înțelegere încheiată între Sfântul Scaun și diferite state, reglementând situația bisericii catolice, drepturile și interesele sale în statul respectiv;

- *pactul de contrahendo* - denumire folosită pentru acele înțelegeri încheiate între state, care au un caracter preliminar unor înțelegeri ce urmează să fie perfectate ulterior.

Alte denumiri utilizate pentru tratatele internaționale sunt: înțelegerea; agreementul; aranjamentul; memorandumul de înțelegere; avenantul (acord prin care se modifică instrumente anterioare având un caracter comercial); compromisul; gentleman's agreement; comunicatul comun; schimbul de note; răspunsul la scrisori; modus vivendi și **statutul** (tratate multilaterale de natură instituțională)⁴.

1.4. Clasificarea tratatelor

- O primă clasificare distinge între „tratate contracte” și „tratate legi”; profesorul Charles Rousseau⁵, în tratatul său de drept internațional, înscrie la loc de frunte această clasificare, precizând că ea s-a impus datorită funcțiilor juridice pe care le pot îndeplini în practică tratatele: realizarea unor operațiuni juridice (tratatul contract) sau stabilirea unor reguli de drept (tratatele legi).

- A doua clasificare a tratatelor internaționale după numărul părților contractante, avem: tratatele bilaterale și tratatele colective sau multilaterale. Această distincție este întemeiată exclusiv pe numărul mai mic sau mai mare al statelor care participă la un anumit tratat. Tratatele bilaterale se referă la probleme a căror reglementare prezintă interes doar pentru părțile contractante, participarea altor subiecte de drept nefiind necesară. Între tratatele colective sau multilaterale unii autori fac totuși o distincție, considerând că tratatele colective sunt acelea în care există o identitate de voință a părților, iar cele multilaterale ar fi cele care realizează un echilibru între interesele unor

⁴ **Victor Duculescu, Nicolae Ploșteanu ș.a** , *Dreptul tratatelor. Noțiuni de teorie și practică*, Editura Lumina lex, București, 2005., pag.40 și urm.

⁵ **Charles Rousseau**, *Droit international public.*, Dalloz, Paris, 1971, pag.68.

țări care au în principiu poziții diferite față de o anumită problemă internațională. Tratatelor colective sau multilaterale pot fi deschise sau închise. În cazul tratatelor închise, participarea este determinată de la început în mod riguros, considerându-se că spre a fi respectat scopul tratatului, nu mai este necesară aderarea ulterioară a altor state.

- A treia clasificare este aceea în tratate propriu zise și acorduri în formă simplificată. Practica internațională a impus de multe ori încheierea unor acorduri în condiții de urgență și celeritate, cu participarea exclusivă a executivului. Originea acestei practici se regăsește în sistemul american care a promovat așa numitele „executive agreements”. Practica americană a diferențiat în mod constant tratatele (care se referă la probleme de drept constituțional), de acorduri (care intră în sfera înțelegerilor curente și sunt perfectate de președintele SUA). În mod curent, în acest sens se citează acordurile de comerț sau cele care se încheie în conformitate cu actele Congresului⁶.

2. Încheierea tratatelor

2.1. Capacitatea de a încheia tratate

Potrivit art.6 din Convenția de la Viena „orice stat are capacitatea de a încheia tratate”. Capacitatea de a încheia tratate se prezintă sub un dublu aspect. Pe de o parte, posibilitatea unei entități de drept internațional de a încheia tratate în nume propriu și, pe de altă parte, împuternicirea legală a unui demnitar care reprezintă statul pentru a-l angaja într-un tratat internațional.

Principalele subiecte ale tratatelor sunt⁷: a) statele unitare, pe deplin suverane, care beneficiază de un drept nelimitat de a încheia tratate internaționale în virtutea lui „jus tractatum”; b) statele federale, cu mențiunea că pentru aceste state tratatele încheiate de guvernul federal devin obligatorii pe tot cuprinsul federației, pentru toate statele membre; c) statele federate, dar numai în condițiile și cu limitele pe care le prevăd constituțiile naționale ale statelor. Capacitatea statelor federate de a deveni părți la anumite tratate este determinată de prevederile constituționale ale statului federal, care pot recunoaște o capacitate mai largă sau mai restrânsă acestora de a participa la viața internațională.

⁶ Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, *op.cit.*, pag.19 și urm.

⁷ Ion Anghel, *Dreptul tratatelor*, Ed.Lumina Lex, București, 1994, pag.219.

Confederațiile, reprezentând simple uniuni de state, nu afectează capacitatea statelor membre de a încheia anumite acorduri internaționale. Cu toate acestea, tratatele încheiate de statele membre ale confederației nu pot contraveni principiilor fundamentale de organizare ale acesteia, stabilite printr-un „pact confederal”. O asemenea contrarietate ar echivala, practic, cu retragerea din confederație.

Statele neutre permanent beneficiază de un anumit statut pe plan internațional, recunoscut de regulă pe calea unor tratate. Acest statut nu poate diminua capacitatea statului în cauză de a încheia tratate, dar este cert că el nu va putea încheia tratate sau alte acorduri care ar contraveni statutului său de neutralitate permanentă.

Organizațiile internaționale, care reprezintă cadre permanente ale colaborării statelor în anumite domenii, desfășoară o importantă activitate în domeniul tratatelor internaționale, care este totuși subordonată principiului „specializării”, prevăzut de statutul organizației respective. Organizația internațională nu va putea, deci, să încheie tratate decât în domeniul ce formează obiectul activității sale⁸. Pentru organizațiile internaționale având vocație universală, capacitatea de a încheia tratate este, desigur, mult mai amplă. Art.104 din Carta ONU prevede că organizația se va bucura, pe teritoriul fiecăruia dintre membrii săi, de capacitatea juridică necesară pentru îndeplinirea funcțiilor și realizarea scopurilor sale. O asemenea capacitate presupune atât încheierea unor instrumente juridice internaționale, cât și a unor contracte de drept civil, în scopul asigurării bunei funcționări a organizației în cauză⁹.

Carta O.N.U. cuprinde și prevederi legate de încheierea unor acorduri de către Organizația Națiunilor Unite, cum este cazul acordurilor privind punerea la dispoziția ONU a unor contingente de forțe armate în cazul unor acțiuni de amenințare a păcii.

Problema capacității unei organizații internaționale de a încheia acorduri internaționale nu este același lucru cu posibilitatea elaborării și adoptării unor tratate în cadrul organizației respective. Tratatelor elaborate în cadrul organizațiilor internaționale sunt supuse guvernelor și devin obligatorii pentru ele numai după ce acestea și le-au însușit în mod expres.

⁸ **Stelian Scăunaș**, *Drept Internațional Public*, Editura C.H.Beck, București 2007, pag.95.

⁹ **Ion Anghel**, *op.cit.*, pag.255.

În realitate, numeroase organizații internaționale au încheiat acorduri internaționale nu numai cu statele membre, dar și cu state ce nu fac parte din acestea, precum și cu alte organizații internaționale. Această materie și-a găsit o reglementare unitară prin Convenția cu privire la dreptul tratatelor dintre state și organizații internaționale, adoptată în 1986 de o conferință specială desfășurată de asemenea la Viena.

Organizațiile europene desfășoară și ele o activitate legată de încheierea unor tratate. Se pot menționa în acest sens acordurile de asociere cu o serie de state care au permis de fapt admiterea acestora ca membre în Uniunea Europeană. Tratatul instituind Comunitatea europeană, în art.310 fost art.238), prevede: „Comunitatea poate încheia cu unul sau mai multe state sau organizații internaționale acorduri creând o asociație caracterizată prin drepturi și obligații reciproce, acțiuni în comun și proceduri particulare”.

2.2. Fazele încheierii unui tratat

Pe cale cutumiară s-a conturat un ansamblu de reguli procedurale, care sunt aplicabile etapelor procesului de încheiere a unui tratat internațional, codificate prin Convenția de la Viena din 1969 privind dreptul tratatelor, acestea au o valoare supletivă, Convenția propunând mai multe reguli alternative între care statele pot să opteze. Multe din dispozițiile convenționale referitoare la o etapă sau alta a procesului de încheiere a tratatelor cuprind mențiunea „în afara cazurilor în care părțile nu convin altfel”. Prin urmare, procedura de încheiere a tratatelor este guvernată de regula „autonomiei depline de voință a părților”. În general, la încheierea unui tratat internațional se parcurg trei etape:

A. Negocierea textului;

B. Semnarea tratatului;

C. Exprimarea consimțământului părților de a se obliga prin tratat.

Aceste etape sunt urmate de intrarea în vigoare a tratatului.

A.Negocierea textului

În dreptul internațional, negocierea este privită din mai multe puncte de vedere, având multiple înțelesuri: fază în procesul de încheiere a tratatelor; mijloc principal de soluționare a diferendelor internaționale; formă de lucru, în vederea adoptării unei

hotărâri sau recomandări, precum și a deciziilor în cadrul organizațiilor internaționale sau una din funcțiile misiunilor diplomatice.

Ca instituție politico-juridică, negocierile reprezintă modul normal de a acționa a unui stat în relațiile internaționale, constituind esența însăși a diplomației; ele apar ca momentul cel mai caracteristic al oricărei diplomații.

Ca activitate, negocierile reprezintă faza principală în care se convine textul unui tratat, dacă nu chiar exclusivă, în procesul de încheiere a unui tratat.

Negocierea reprezintă o fază deosebit de importantă a elaborării tratatelor, fiind de dorit prezența în fruntea delegațiilor participante la negocieri a unor diplomați cu experiență, dotați cu reale calități de negociator, pentru a apăra interesele naționale¹⁰. Negocierea tratatelor se efectuează de regulă la nivelul diplomaților, fiind mai rare cazurile în care sunt implicați direct miniștrii afacerilor externe sau șefii de state. Aceștia intervin mai târziu, în momentul în care diplomații elaborează o anumită formă a tratatului în cauză, urmând să se perfecteze doar anumite aspecte, ori dacă există probleme nerezolvate.

Negocierea este prima etapă, în cursul căreia se elaborează textul tratatului. Negocierile se desfășoară între reprezentanții statelor cu atribuții speciale în acest domeniu. Împuternicirea unui reprezentant al statului trebuie să rezulte din documente care emană de la autoritățile competente ale fiecărui stat, în conformitate cu dispozițiile constituționale sau ale altor legi interne. Aceste documente poartă denumirea de „deplinele puteri”, definite în Convenția privind dreptul tratatelor, astfel: „documentul emanând de la autoritatea competentă a unui stat și desemnând una sau mai multe persoane împuternicite să reprezinte statul pentru negocierea, adoptarea sau autentificarea textului unui tratat, pentru a exprima consimțământul statului de a fi legat printr-un tratat sau pentru a îndeplini oricare alt act cu privire la tratat” (art.1, c). Persoana împuternicită cu „deplinele puteri” se numește „plenipotențiar”. În ceea ce privește împuternicirea care rezultă din deplinele puteri, Convenția manifestă o anumită suplețe, permițând confirmarea ulterioară a împuternicirii unei persoane care a participat la un act de încheierea unui tratat fără a prezenta depline puteri.

¹⁰ **Dumitru Mazilu**, *Tratat privind teoria și practica negocierilor*, Ed.Lumina Lex, București, 2002, pag.40 și urm.;

Pe lângă persoanele special împuternicite prin „deplinele puteri” există și o categorie de persoane, care, în baza funcției pe care o îndeplinesc în stat nu au nevoie să prezinte deplinele puteri în vederea negocierii și încheierii tratatului. Aceste persoane sunt:

- a) șeful statului, șeful guvernului și ministrul de externe;
- b) șefii misiunilor diplomatice, dar numai pentru adoptarea tratatelor bilaterale, între statul acreditant și statul acreditar;
- c) reprezentanții acreditați ai statelor participante la o conferință internațională sau pe lângă o organizație internațională pentru adoptarea textului unui tratat.

Legea nr.590/2003 privind încheierea tratatelor internaționale, cuprinde importante prevederi în legătură cu modul în care delegațiile române urmează să se pregătească pentru negocierea unor tratate internaționale. Astfel, se prevede că pentru inițierea unor negocieri va fi necesară elaborarea unui memorandum care va sublinia, printre altele, rațiunile pentru care se propune încheierea unui anumit tratat și implicațiile sale eventuale asupra obligațiilor juridice și altor angajamente internaționale asumate anterior de partea română. Finalizarea negocierilor reprezintă, uneori, o acțiune de durată, perfectarea unor texte convenabile tuturor părților – mai ales când este vorba de tratate multilaterale – putând dura ani de zile (negocierile sovieto-americe în domeniul armamentelor, Convenția asupra dreptului mării ș.a.)

*B.Semnarea tratatului*¹¹

Următoarea etapă în încheierea unui tratat internațional este semnarea acestuia, act care poate să aibă o dublă semnificație: fie de autentificare (provizorie sau definitivă) a textului tratatului, fie de exprimare a consimțământului statului de a se obliga prin tratat.

În primul caz, semnarea echivalează cu atestarea solemnă, de către statele care au participat la negocieri a faptului că negocierile s-au încheiat iar textul semnat are o formă definitivă, fără să mai poată fi modificat unilateral de către vreunul dintre statele participante. Pentru a crea efecte juridice, semnarea va fi urmată de ratificarea tratatului.

Etapă negocierii unui tratat nu este urmată în toate cazurile, imediat, de semnarea definitivă a textului. Există situații în care, după încheierea negocierilor, se procedează

¹¹ Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, *op.cit.*, pag.31 și urm.;

doar la semnarea „ad-referendum” sau la parafarea textului. Semnarea cu mențiunea „ad-referendum” semnifică autentificarea tratatului, dar numai cu caracter provizoriu. Parafarea, care constă în înscrierea inițialelor numelui negociatorului împuternicit al fiecărui stat pe textul negociat, are de asemenea, efect provizoriu. Ambele proceduri prezentate trebuie să fie urmate de semnarea definitivă a tratatului, condiție obligatorie pentru declanșarea procedurilor etapei următoare.

C. Exprimarea consimțământului

A treia etapă constă în exprimarea consimțământului statului de a deveni parte la tratat, acceptând obligațiile care decurg din dispozițiile acestuia. Legislația internă a statelor prevede mijloacele juridice prin care statul își exprimă voința de a fi legat prin tratat (ratificarea, aprobarea sau acceptarea, aderarea).

Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor precizează în art.2 lit.b că prin expresiile „ratificare”, „acceptare”, „aprobare” și „aderare” se înțelege, după caz, actul internațional astfel denumit prin care „un stat stabilește pe plan internațional consimțământul său de a fi legat prin tratat”. Diferența între aceste categorii este una de fond, întrucât tratatele supuse ratificării privesc domenii importante, în timp ce tratatele supuse „aprobării” sau „acceptării” se referă în mod frecvent la probleme curente, de rutină.

1. Ratificarea tratatelor

Ratificarea reprezintă un act deosebit de important, constituind de fapt momentul în care statul înțelege să-și manifeste în mod deplin și irevocabil hotărârea de a se considera angajat juridic prin prevederile tratatului.

De regulă, prin simpla participare la negocierea și semnarea unui tratat, statele nu se consideră obligate, din punct de vedere juridic, de dispozițiile acestuia. Angajarea definitivă presupune intervenția unui act intern, prin intermediul căruia organele special abilitate ale statului – de obicei parlamentele naționale – analizează dispozițiile tratatului și decid asupra angajării statului. Acest act constituie ratificarea tratatului.

Ratificarea tratatelor de către parlament este în prezent, mijlocul principal prin care organul legislativ controlează exercitarea de către executiv a dreptului de a negocia tratatele internaționale.

Termenul de ratificare depinde în mare măsură de natura tratatului și este prevăzut în clauzele finale ale acestuia. Ratificarea nu poate fi parțială sau condiționată. La tratatele multilaterale statele pot să formuleze, o dată cu ratificarea și în anumite limite, rezerve.

2. *Aprobarea sau acceptarea.* Această modalitate a apărut ca o alternativă mai simplă la ratificarea tratatelor, determinată de creșterea numărului acestora. Pe această cale se realizează o examinare rapidă a dispozițiilor unor tratate și se evită procedura mai lungă și complicată a ratificării de către parlamentele naționale. Procedura aprobării sau a acceptării este de competența guvernelor.

În conformitate cu legile interne ale fiecărui stat sunt supuse aprobării sau acceptării de către guvern, tratatele care nu implică un angajament politic major sau care nu se referă la domenii esențiale ale suveranității statelor.

3. *Aderarea la tratate* este o modalitate de exprimare a consimțământului statelor, aplicabilă numai tratatelor multilaterale, care poate să intervină în cazul în care un stat nu a participat la negocierea și semnarea tratatului, dar decide ulterior să devină parte la acesta.

Un stat poate să adere la un tratat doar dacă această modalitate este prevăzută în mod expres în textul acestuia.

C. Consimțământul

Consimțământul poate fi exprimat numai prin semnare. De regulă, semnarea tratatului are ca efect autenticitatea textului stabilit prin negocieri. În anumite cazuri, semnarea echivalează cu exprimarea consimțământului statului de a fi parte la tratat. Semnarea are acest efect dacă sunt întrunite, cumulativ, următoarele condiții, prevăzute în Convenția privind dreptul tratatelor (art.12):

- tratatul să prevadă în mod expres această posibilitate sau, să nu se stabilească într-un alt mod voința statelor participante la negocieri de a acorda actului semnării valoare de consimțământ;

- intenția statului de a conferi actului de semnare acest efect să rezulte din „deplinele puteri” ale reprezentantului sau să fie exprimată în timpul negocierii.

Numeroase tratate internaționale la care statele devin părți prin semnare sunt cunoscute sub denumirea de *acorduri în forma simplificată*. Aceste acorduri constă, de

obicei, în schimburi de note sau de scrisori, procese-verbale parafate, memorandumuri, declarații comune etc. Originea acestor acorduri se regăsește în practica S.U.A., care sunt cunoscute sub denumirea de „executive agreements” și reprezintă acorduri semnate doar de președintele statului, evitând astfel aprobarea Senatului și facilitând în acest mod participarea statului la tratatele internaționale.

În ce privește conținutul tratatului, acesta cuprinde de regulă patru elemente:

a) *preambulul*, care conține enumerarea părților contractante, enunță motivele care au stat la baza încheierii unui anumit tratat și menționează totodată anumite documente fundamentale cum ar fi Carta ONU ș.a., în respectul și pe baza căreia este încheiat tratatul în cauză.

b) *dispozitivul*, care cuprinde textul propriu-zis al problemelor ce formează obiectul reglementării. Dispozitivul este împărțit în *titluri, capitole, articole, paragrafe* etc., în funcție de dimensiunile și volumul problemelor ce sunt reglementate prin tratat.

c) *clauzele finale* precizează *data și locul* semnării tratatului, limba sau limbile în care a fost redactat, modalitatea de intrare în vigoare, condițiile de denunțare etc.

d) *anexele* formează de regulă o unitate cu textul tratatului. În anexe sunt inserate hărți, statistici, tabele etc., indispensabile pentru înțelegerea corectă a textului reglementărilor cuprinse în tratat.

În literatura de specialitate se menționează și o serie de clauze care pot fi înscrise într-un tratat: clauza de adeziune, clauza „opting in” prin care acceptarea unei obligații este subordonată emiterii unui act unilateral, clauza „si omnes” renunțarea unui stat-parte atrage automat eliberarea celorlalte părți din tratat, clauza de salvagardare, clauza națiunii celei mai favorizate, clauza federală, clauza compromisorie pentru arbitraj, clauza „opting out” o modificare este considerată acceptată de partea care nu a emis o opoziție formală, clauza „in all circumstances” garantează respectul normelor stabilite, în orice împrejurare.

3. Rezervele la tratate

Conform normelor dreptului internațional, statele-părți la un tratat multilateral pot recurge la mecanismul tradițional în dreptul internațional al tratatelor privind delimitarea

apriorică a câmpului obligațiilor internaționale asumate, prin intermediul rezervei. Instituirea rezervei permite o aderare largă a statelor la un tratat internațional multilateral.

3.1. Definiția rezervei

Rezerva este definită în Convenția privind dreptul tratatelor (1969) ca fiind o declarație unilaterală al unui stat – independent de textul tratatului și având un caracter facultativ – emisă cu ocazia semnării, ratificării, acceptării, aprobării sau aderării la un tratat, prin care statul urmărește să excludă sau să modifice efectul juridic al unor dispoziții ale tratatului, în ceea ce privește aplicarea lor față de acel stat (art.2,d.)

Rezervele la tratatele internaționale reprezintă **declarații unilaterale** pe care un stat le face pentru a modifica față de el însuși anumite dispoziții ale unui tratat la care el înțelege să se angajeze prin ratificare, aprobare sau aderare¹².

Legea nr.590/2003 privind tratatele a formulat, în art.1 lit.j, o definiție a rezervei, potrivit căreia prin rezervă se înțelege „declarația unilaterală, oricare ar fi conținutul sau denumirea sa, formulată cu ocazia semnării, ratificării, aprobării, aderării sau acceptării unui tratat multilateral, prin care se urmărește modificarea sau excluderea efectelor juridice ale anumitor prevederi ale acestuia pentru partea română, dacă tratatul nu interzice asemenea rezerve și ele sunt conforme dreptului internațional; pentru a produce efecte, rezervele formulate la semnare trebuie confirmate la ratificare sau la aprobare”.

3.2. Condițiile de valabilitate ale rezervelor

Pentru ca o rezervă formulată de un stat să fie admisibilă, aceasta trebuie să îndeplinească anumite condiții (art.19 din Convenție).

a) rezervele să fie exprimate în forma scrisă și să fie notificate celorlalte state – părți la tratat, care pot să formuleze obiecțiuni sau să le accepte în mod expres sau tacit;

b) formularea rezervelor să nu fie în mod expres interzisă prin textul tratatului sau să nu se refere la anumite articole din tratat față de care nu e permisă rezerva de exemplu, Convenția Europeană a Drepturilor Omului exclude posibilitatea formulării de rezerve față de dispozițiile care prevăd drepturi absolute – (dreptul la viață, interzicerea sclaviei, interzicerea torturii, legalitatea incriminării și a pedepsei);

¹² **Edwin Glaser**, *Rezervele la tratatele internaționale*, Editura Academiei, București, 1971, pag.29 și urm.;

c) rezervele să nu fie incompatibile cu obiectul și scopul tratatului.

Mecanismul rezervelor a înregistrat o evoluție față de dreptul internațional clasic în care rezervele nu erau admise dacă afectau dispozițiile de fond ale tratatului și, trebuiau, totodată, să fie acceptate de toate celelalte state-părți. În dreptul internațional modern condiția unanimității pentru acceptarea rezervelor nu mai este cerută.

În practica statelor, formularea unei rezerve este determinată, de regulă, de existența unei legi interne, în vigoare, care nu este conformă cu dispozițiile tratatului la care statul dorește să adere. Convenția Europeană a Drepturilor Omului (1940), prevede, de exemplu ca emiterea unei rezerve la tratat trebuie să fie însoțită de o scurtă expunere a legii neconforme cu dispozițiile convenționale.

O altă regulă prevăzută de o serie de tratate internaționale este ca rezerva să nu aibă un caracter general, ci să vizeze o dispoziție precisă a tratatului.

Un stat poate emite următoarele tipuri de rezerve: rezerve *ratione temporis* prin care delimitează aplicarea temporală a tratatului; rezerve *ratione loci* privind aplicarea teritorială a tratatului; rezerve privind dispoziții pe care statul le respinge, le contestă sau le definește într-o manieră proprie, conform legilor interne.

3.3. Efectele rezervelor

Formularea de rezerve de către un stat determină raporturi diferențiate între statul rezervatar și celelalte state-părți la tratat (art.21 din Convenție).

Între statele care au acceptat rezervele și statul rezervatar tratatul se aplică în forma modificată prin conținutul rezervelor.

Statele care au formulat obiecțiuni la rezerve au două posibilități:

a.fie să accepte ca dispozițiile tratatului care nu sunt afectate de rezerve să se aplice între ele și statul rezervatar;

b.fie să refuze, prin obiecțiunile formulate, aplicarea între ele și statul rezervatar a întregului tratat.

În majoritatea cazurilor, rezervele au un caracter tranzitoriu, statele renunțând la acestea pe măsură ce își acordează legislația națională la normele internaționale.

În raport cu momentul în care este efectuată rezerva se distinge:

a) rezerva cu prilejul *semnării*, pe care un stat o face chiar în momentul în care își depune semnătura pe textul tratatului;

b) rezerva cu prilejul *ratificării*, care este făcută în momentul depunerii instrumentelor de ratificare.

c) rezerva la *aderare* intervine în momentul în care tratatul a devenit definitiv între contractanții originari și prin aceasta prezintă maximum de inconveniente.

Rezerva privește, desigur, numai *tratatele multilaterale*, deoarece o rezervă făcută în cazul unui tratat bilateral ar pune în discuție însăși valoarea reglementării convenite de părți. În cazul tratatelor multilaterale, rezerva prezintă mari inconveniente dacă se referă la tratate-legi.

Convenția de la Viena cu privire la tratatele internaționale consacră o secțiune specială problemelor juridice pe care le suscită rezervele la tratatele internaționale (secțiunea 2, art.19-23). Convenția precizează că orice stat poate formula o rezervă la un tratat în momentul în care îl semnează, îl ratifică, îl acceptă, îl aprobă sau aderă la el, cu condiția ca rezerva să nu fie interzisă de tratat (*no reservation clause*), ca tratatul să nu dispună că pot fi făcute numai anumite rezerve printre care nu figurează rezerva respectivă, sau în alte cazuri decât cele prevăzute, dacă rezerva este incompatibilă cu obiectul și scopul tratatului (art.19).

Abordarea modernă derivă din Opinia consultativă a Curții Internaționale în cauza referitoare la *Rezervele la Convenția privind Genocidul*, prin care s-a statuat următoarele: „un stat care a făcut și a menținut o rezervă care a fost respinsă de către una sau mai multe părți la Convenție, dar nu și de către celelalte, poate fi considerat ca fiind parte la Convenție dacă rezerva este compatibilă cu obiectul și scopul Convenției; altfel, statul nu poate fi considerat ca fiind parte la Convenție”¹³.

O problemă care s-a ridicat în practică în mod deosebit vizează *problema rezervelor la tratatele ce privesc drepturile omului*.

Un comentariu general elaborat de Comisia Națiunilor Unite pentru Drepturile omului a suscitat controverse între specialiști. Comisia a considerat că prevederile Convenției de la Viena care acordă posibilitatea obiecțiilor din partea statelor în legătură cu rezervele sunt nepotrivite în contextul tratatelor drepturilor omului care nu conțin o

¹³ Victor Duculescu, Nicolae Ploșteanu, *op.cit.*, pag.196.

legătură inter-statală de schimb reciproc de obligații mutuale, ci urmăresc înzestrarea cu drepturi a indivizilor.

4. Intrarea în vigoare și înregistrarea tratatelor

Data intrării în vigoare a unui tratat, în general, este prevăzută expres în textul acestuia. Dacă tratatul nu o prevede, momentul intrării în vigoare este convenit ulterior de către părți. Intrarea în vigoare a unui tratat coincide cu momentul de la care acel tratat produce efecte juridice față de statele părți.

În cazul tratatelor bilaterale, data intrării în vigoare o reprezintă momentul schimbării instrumentelor de ratificare sau al notificării actului de aprobare sau acceptare. Documentele prin care statele își comunică îndeplinirea procedurilor interne de exprimare a consimțământului sunt denumite instrumente de ratificare sau de aderare.

În ceea ce privește tratatele multilaterale, instrumentele de ratificare se depun pe lângă unul dintre guvernele statelor participante la negocierea și semnarea tratatului și căruia i-a fost încredințată funcția de depozitar, sau pe lângă o organizație internațională investită cu aceeași funcție. Data intrării în vigoare a tratatelor se stabilește în funcție de acumularea unui număr minim, prestabilit prin dispozițiile tratatului, de instrumente de ratificare.

Înregistrarea tratatelor constituie o operațiune ce permite cunoașterea prevederilor unui tratat de întreaga comunitate internațională, iar pe de altă parte asigură un efect indubitabil al prevederilor instrumentelor juridice față de orice subiect al dreptului internațional. În sistemul Ligii Națiunilor neînregistrarea tratatelor făcea ca acestea să nu fie considerate opozabile, ceea ce a atras critici din partea specialiștilor. Punctul 2 al articolului 102 din Convenția de la Viena cu privire la tratate, dispune în mod categoric că „Nici o parte la un tratat sau acord internațional care nu a fost înregistrat în conformitate cu dispozițiile paragrafului 1 din prezentul Acord nu va putea invoca acel tratat sau acord în fața vreunui organ al Națiunilor Unite”. În legătură cu acest text, în practica ONU a prevalat o interpretare extensivă, procedura menționată de articolul 102 aplicându-se unei largi categorii de acte internaționale. Convențiile încheiate sub auspiciile ONU au fost înregistrate din oficiu.

A. Aplicarea spațială a tratatelor

În principiu, tratatele se aplică ansamblului teritoriului național al statelor membre (art.26 din Convenția privind dreptul tratatelor). În anumite situații statele pot să deroge de la această regulă, stabilind anumite părți din teritoriul național unde tratatul nu se aplică. De exemplu, un stat federal poate să excludă, prin „clauza federală”, teritoriul unor părți componente ale federației de la aplicarea unui tratat, dacă dispozițiile constituționale permit aceasta. În mod similar, puterile coloniale, aveau posibilitatea să recurgă la „clauza colonială” în care stabileau dacă prevederile unor tratate ale metropolei se aplicau sau nu teritoriilor coloniale.

B. Aplicarea în timp a tratatelor

Convenția de la Viena (1969) - prevede regula generală a neretroactivității tratatelor (art.28.) Dispozițiile unui tratat obligă un stat-parte doar în ceea privește actele sau faptele petrecute după momentul intrării în vigoare a tratatului. Statele pot să deroge de la regula neretroactivității, cu condiția ca această posibilitate să fie prevăzută în textul tratatului.

Tratatele se aplică din momentul intrării lor în vigoare, care este stabilit în dispozițiile tratatului. La tratatele multilaterale, intrarea în vigoare are loc, de obicei, după depunerea unui număr minim de instrumente de ratificare din partea statelor-părți. Durata de aplicare a unui tratat poate fi prevăzută în textul tratatului sau poate să fie nedeterminată.

5. Efectele tratatelor

Sub aspectul *efectelor tratatelor*, doctrina distinge între efectele tratatelor în interiorul statelor care sunt părți la anumite convenții internaționale și efectele tratatelor în afara teritoriului statelor contractante.(față de terți)

A) *Efectele tratatelor în interiorul statelor*¹⁴ comportă două mari situații juridice: efectele tratatelor față de guvernanți; efectele tratatelor față de cei guvernați.

Efectele tratatelor față de guvernanți implică trei categorii de situații:

- a) efectele tratatelor față de *organul executiv*;
- b) efectele tratatelor față de *organul legislativ*;
- c) efectele tratatelor față de *organele de jurisdicție*.

¹⁴ **Ion Anghel**, *op.cit.*, pag.10 și urm.;

a) În ce privește efectele tratatelor în raport de *organul executiv*, acestea determină obligația executivului de a lua măsuri pentru aplicarea tratatului în ordinea juridică internă. În această privință s-au confruntat mai multe teorii, unele susținând că nu este necesară introducerea tratatului în ordinea juridică internă, acesta acționând de drept după ce a fost ratificat. Autorii de drept internațional consideră însă că executivul are și obligația de a publica tratatele, pentru ca ele să fie cunoscute de cetățeni și de opinia publică.

b) Efectele tratatelor față de *organul legislativ* apar în special în situațiile în care este necesară elaborarea unei legi pentru ca tratatul să-și poată produce efectele în ordinea juridică internă. În asemenea situații, statele contractante au și obligația de a adopta legile respective pentru ca tratatele în cauză să-și producă efectele necesare.

c) Cât privește efectele tratatelor față de organul jurisdicțional, acestea ridică unele probleme dificile când este vorba în special de aplicarea și de interpretarea unor tratate. Tratatele internaționale ratificate în mod corespunzător și publicate devin obligatorii pentru toate organele statului, inclusiv pentru organele jurisdicționale.

Relativ la efectele tratatelor față de *guvernați*, în doctrina de drept internațional prevalează ideea că tratatele nu produc direct efecte față de indivizi. În ultimele decenii, însă, prin elaborarea unor instrumente internaționale ce recunosc dreptul particularilor de a se adresa direct unor instanțe de anchetă sau de justiție internațională în cazul încălcării drepturilor omului, conceptul respectiv a înregistrat modificări semnificative. Precizăm că, exceptând situațiile ce privesc drepturile omului și obligațiile directe pe care le consacră în acest sens diferite acorduri, nu se poate considera o tendință generală de natură să altereze esența însăși a dreptului internațional ca drept ce reglementează raporturile dintre state suverane.

B) Efectele tratatelor față de terți¹⁵. În general, în acest domeniu prevalează *principiul efectului relativ al tratatelor*, consacrat de regula „*res inter alios acta nec nocere nec prodesse potest*”. Chestiunea esențială care se ridică este aceea de a ști dacă, totuși, înțelegerile internaționale generează efecte în raport cu terțe state.

¹⁵ Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, *op.cit.*, pag.72;

Art.34 din Convenția cu privire la dreptul tratatelor prevede că "Un tratat nu creează nici obligații nici drepturi pentru un stat terț fără consimțământul său". Jurisprudența internațională a consacrat și ea acest principiu.

Expresie a unor derogări de la principiul efectului relativ al tratatelor, practica învederează existența unor înțelegeri internaționale prin care au fost stabilite obligații valabile și pentru statele neparticipante la acestea. Opinia pertinentă a prof.Briery precizează că: "Dreptul internațional... a început să recunoască faptul că anumite tratate au un caracter obiectiv, legislativ, de exemplu atunci când ele creează situații internaționale obligatorii pentru toate statele, indiferent dacă sunt părți contractante sau nu".

Validitatea înseamnă existența unor elemente fără de care tratatul nu-și poate produce efectele, deși acordul de voință a fost realizat. Între cele două noțiuni există o strânsă legătură, deoarece chiar dacă consimțământul părților există, el nu se poate realiza decât cu respectarea unor condiții de formă și de fond indispensabile validării acestuia din punct de vedere juridic.

În practica internațională, o problemă care s-a ridicat – și se ridică – este aceea a *relației dintre sistemul constituțional intern, dintre regulile și procedurile prevăzute de constituțiile naționale, și îndeplinirea obligativității juridice a tratatelor*. Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor prevede, în art.27, că „O parte nu poate invoca dispozițiile dreptului său intern pentru a justifica neexecutarea unui tratat”.

Ratificările imperfecte au fost considerate de doctrină ca fiind de natură a antrena responsabilitatea statului în cazul în care formele de ratificare nu au fost complet și la timp convenite.

Referitor la „*liceitatea obiectului tratatului*”, este în general admis în dreptul internațional contemporan că tratatele trebuie să aibă un obiect licit. Deși nu se poate pune semnul identității între „morală” și „drept”, este un fapt cert că dreptul internațional nu poate ca să legalizeze tratatele ce vin în contradicție cu normele fundamentale de conduită ale statelor, cu ordinea publică internațională.

Conferința de la Viena cu privire la dreptul tratatelor a acceptat ideea existenței unor norme imperative ale dreptului internațional având valoare de *jus cogens*. Potrivit art.53 din Convenție, „Este nul orice tratat care, în momentul încheierii sale, este în

conflict cu o normă imperativă a dreptului internațional general. În sensul prezentei Convenții, o normă a dreptului internațional general este o normă acceptată și recunoscută de comunitatea internațională a statelor în ansamblul ei drept normă de la care nu este permisă nici o derogare și care nu poate fi modificată decât printr-o nouă normă a dreptului internațional general având același caracter”. Prin urmare, un tratat care în momentul semnării contravine unei norme imperative este nul *ab initio*, iar dacă o asemenea normă imperativă intervine ulterior, orice tratat existent care este în conflict cu această normă devine nul și ia sfârșit, potrivit prevederilor art.74 din convenție¹⁶.

Referitor la criteriile pentru stabilirea caracterului de *jus cogens* al unei norme de drept internațional s-a făcut apel atât la criteriile ce privesc obiectul normei, având un caracter general teoretic, cât și la criteriile de factură tehnică, care se întemeiază pe analiza clauzelor unor tratate multilaterale sau pe anumite aspecte de ordin procedural. Astfel, s-au făcut referiri la valori care ar servi interesele tuturor statelor și care s-ar situa deasupra intereselor statelor individuale.

În practică, jurisprudența internațională a făcut o serie de aplicațiuni referitoare la normele imperative.

C. Principiul „*pacta sunt servanda*”.

Principiul „*pacta sunt servanda*” este considerat un principiu fundamental nu numai al dreptului tratatelor dar și al relațiilor internaționale în general. El este consacrat în mod expres de art.26 al Convenției de la Viena, potrivit căruia ”orice tratat în vigoare este obligatoriu pentru cei care sunt părți la el și trebuie executat de aceștia cu bună credință”. Buna credință este ea însăși un principiu juridic și face parte integrantă din principiul *pacta sunt servanda*.

6. Suspendarea și încetarea tratatelor

Convenția privind dreptul tratatelor prevede cazurile și condițiile în care un tratat poate să fie suspendat sau în care încetează aplicarea lui. Suspendarea are caracter temporar și poate să se refere numai la anumite clauze ale tratatului, în timp ce încetarea

¹⁶ **Grigore Geamănu**, *Drept internațional public. Tratat*, vol.I, Editura didactică și pedagogică, București, 1982, pag.81.

aplicării unui tratat este definitivă și vizează întregul tratat. Ambele modalități pot să implice, fie toate părțile la tratat sau numai una dintre ele.

Suspendarea sau încetarea tratatului poate să fie consecința voinței părților sau poate să intervină independent de voința acestora.

6.1. Suspendarea sau încetarea aplicării unui tratat ca urmare a voinței părților

Încetarea unui tratat poate să intervină ca efect al următoarelor cauze:

- a. dacă a fost încheiat pe durată determinată;
- b. ca urmare a manifestării unilaterale de voință a uneia din părți, prin denunțare sau retragere, dacă aceste modalități sunt expres prevăzute în textul tratatului sau sunt acceptate de către toate celelalte state-părți;
- c. în mod tacit, ca urmare a încheierii între aceleași părți a unui nou tratat având același obiect și care este incompatibil cu tratatul anterior.

6.2. Încetarea sau suspendarea tratatelor independent de voința părților

Intervine în situații care fac imposibilă executarea lor:

- a) ca urmare a dispariției totale și permanente a obiectului sau a părților tratatului, ca subiecte de drept internațional (caducitatea tratatului);
- b) ca efect al schimbării fundamentale a împrejurărilor care au determinat încheierea tratatului, dacă aceasta afectează în mod esențial baza consimțământului statului exprimat la data încheierii tratatului (încetarea tratatului);
- c) ruperea relațiilor diplomatice și consulare și războiul (încetare sau suspendare);
- d) constatarea nulității unui tratat (încetarea tratatelor).

7. Nulitatea tratatelor

7.1. Cauze care determină declararea nulității

Nulitatea tratatelor reprezintă una dintre cauzele de încetare a efectelor unui tratat. Nulitatea tratatelor intervine:

- a) în cazul în care tratatul contravine unei norme imperative (de jus cogens) aflată în vigoare în momentul încheierii sale, sau apărută ulterior;

b) în cazul în care se constată un viciu de consimțământ care a afectat acordul de voință al părților în momentul încheierii tratatului.

7.2. Viciile de consimțământ

Conform dispozițiilor Convenției privind dreptul tratatelor, dacă un stat nu a fost în măsură să-și exprime liber consimțământul său de a se obliga în baza unui tratat, acesta poate să invoce nulitatea tratatului. Viciile de consimțământ care determină anularea unui tratat sunt următoarele:

a) încălcarea dispozițiilor dreptului intern al statului privind competența de a încheia tratate;

b) eroarea;

c) dolul;

d) coruperea reprezentantului unui stat;

e) constrângerea unui stat sau a reprezentantului său.

a) pentru a determina nulitatea tratatului trebuie să fie vorba de o încălcare a unor dispoziții interne ale statului, de regulă constituționale, privind ratificarea sau aprobarea tratatelor (organele competente, procedura de urmat, „deplinele puteri”). Pentru a evita invocarea abuzivă a acestei cauze de nulitate a tratatului, Convenția o restrânge la cazurile în care „violarea a fost vădită și privește o regulă de importanță fundamentală a dreptului său intern”(art.46).

b) invocarea erorii poate conduce la nulitatea tratatului dacă este vorba de o eroare de fapt și nu de drept, care a afectat în mod esențial consimțământul statului, iar statul care o invocă nu a contribuit prin comportamentul său la producerea sa (art.48). În practică, eroarea a fost invocată în special în probleme de delimitare a frontierelor.

c) un stat invocă nulitatea tratatului dacă consimțământul său a fost obținut „în urma conduitei frauduloase a unui alt stat care a participat la negocieri” (art.49).

d) un stat poate invoca coruperea reprezentantului său ca viciu de consimțământ atunci când actele de corupere au fost evidente și în măsură să exercite o influență considerabilă asupra acestui reprezentant.(art.50).

e) constrângerea exercitată asupra reprezentantului statului, în cazul în care este constatată, lipsește tratatul de orice efect juridic (art.51). Constrângerea se referă la „acte

sau amenințări” îndreptate împotriva reprezentantului statului, ca individ și nu în calitatea sa de organ al statului.

Convenția de la Viena a codificat ca un viciu distinct constrângerea exercitată asupra unui stat prin amenințarea cu forța sau prin folosirea forței (art.52). Pactul Societății Națiunilor a instituit pentru prima dată limitări ale dreptului statelor de a recurge la forță, iar Pactul Briand-Kellogg din 1928 a scos războiul în afara legii. Carta O.N.U. consacră principiul neagresiunii ca principiu fundamental al dreptului internațional.

Tipuri de nulitate

Convenția de la Viena prevede două tipuri de nulitate – absolută și relativă – având regimuri juridice distincte.

a) nulitatea relativă poate fi invocată numai de statul al cărui consimțământ a fost viciat și poate fi acoperită ulterior prin confirmare de către același stat (art.45). Se sancționează cu nulitate relativă viciile de consimțământ rezultând din: încălcarea dispozițiilor dreptului intern al statului privind competența de a încheia tratate, din eroare, dol, sau coruperea reprezentantului statului.

b) nulitatea absolută sancționează viciile de consimțământ rezultând din constrângerea exercitată asupra statului sau a reprezentantului său și tratatele contrare unei norme imperative. Nulitatea absolută poate fi invocată de către orice stat parte la tratat și chiar din oficiu, de către o instanță internațională. Nulitatea absolută nu poate fi acoperită prin confirmare.

8. Conflictul între tratate

Problema conflictului între diverse reglementări convenționale apare ori de câte ori există o contrarietate de prevederi între regulile de drept pe care le cuprind două sau mai multe instrumente de reglementări convenționale particulare sau de reglementări convenționale cu caracter general.

Se recunoaște prioritatea reglementărilor ulterioare care, exprimând voința cea mai recentă a legiuitorului, trebuie să-și găsească întotdeauna aplicațiunea. Numeroși autori consideră că regula este aplicabilă și în dreptul internațional, dar este evident că o asemenea aplicațiune nu poate funcționa decât în cadrul tratatelor de același tip, de

exemplu două tratate bilaterale care reglementează aceeași materie, dintre care cel mai nou – fără a abroga expres tratatul anterior – conține prevederi incompatibile cu ale primului tratat.

În doctrină au fost avansate și alte reguli de drept a căror aplicațiune este posibilă în asemenea situații. Astfel, a fost invocată regula de drept „*in tutto jure genus par speciem derogatur*”, potrivit căreia reglementările convenționale cu caracter specific ar prevala asupra celor cu caracter general. Alți autori au invocat regula „*prior in tempore, potior in jure*”, dar această regulă are văditul inconvenient de a ignora evoluțiile produse în societatea internațională. Încercarea de a transpune în acest domeniu *principiul respectului drepturilor dobândite* nu a avut nici ea prea mult succes, deoarece această noțiune este subiectivă, „mai ales dacă se raportează drepturile dobândite la noțiunea politică și contingentă a drepturilor fundamentale”.

9. Interpretarea tratatelor

Prin interpretarea tratatului internațional se înțelege operațiunea prin care se urmărește stabilirea sensului și a conținutului unei reguli de drept dintr-un tratat în cursul aplicării acestuia.

Obiectul interpretării îl reprezintă textul tratatului

Scopul interpretării este clarificarea clauzelor ambigue și determinarea intenției reale a părților în vederea unei aplicări corecte a tratatului.

Problema interpretării prezintă o deosebită importanță în domeniul dreptului.

Interpretarea poate fi analizată din perspectiva mai multor criterii de clasificare. Astfel:

a) interpretarea poate fi subiectivă (intenția părților), obiectivă (textuală) și teleologică (a obiectului și scopului tratatului), cele trei moduri de interpretare neexcluzându-se reciproc, ci dimpotrivă definindu-se a fi trei modalități de interpretare complementară.

b) Din punctul de vedere al surselor, interpretarea poate fi o interpretare oficială¹⁷ (guvernamentală sau judiciară), precum și o interpretare neoficială, în lucrări de

¹⁷ **Dumitru Mazilu**, *Dreptul internațional public*, Ediția a II a, Vol. 2, Editura Lumina Lex, București 2005., pag.49.

specialitate și publicații referitoare la tratate aparținând unor oameni de știință, diplomați sau unor personalități politice¹⁸.

Interpretarea tratatelor de către părți este denumită și interpretare autentică¹⁹.

c) În ce privește principiile pe care se bazează interpretarea – pe care toți autorii de specialitate o definesc ca fiind deslușirea, descifrarea tuturor sensurilor unui tratat sau înțelegeri internaționale – două principii sunt considerate ca fiind fundamentale: regula bunei credințe și regula sensului clar al tratatului.

Regula bunei credințe ocupă o poziție specială și proeminentă în întregul sistem de interpretare a tratatelor. Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor prevede în primul alineat al articolului 31 că „Un tratat trebuie să fie interpretat cu bună credință potrivit sensului obișnuit ce urmează a fi atribuit termenilor tratatului în contextul lor și în lumina obiectului și scopului său”.

Un alt mare principiu fundamental în domeniul interpretării tratatelor este principiul sensului clar. De altfel, există preceptul fundamental: nu este legitim de a se interpreta ceea ce nu dă loc la interpretare.

În ceea ce privește elementele intrinseci de interpretare a tratatelor, doctrina de drept internațional face o distincție între elementele intrinseci (care rezultă chiar din textul tratatului) și elementele extrinseci (exterioare textului tratatului adoptat)²⁰.

Bibliografie

- **Ion Anghel**, *Dreptul tratatelor*, Ed.Lumina Lex, București, 1994;
- **Victor Duculescu, Nicolae Ploșteanu ș.a** , *Dreptul tratatelor. Noțiuni de teorie și practică*, Editura Lumina lex, București, 2005; .
- **Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu**, *Dreptul tratatelor*, Ed. Continent XXI, București, 1993;
- **Grigore Geamănu**, *Drept internațional public. Tratat*, vol.I, Editura didactică și pedagogică, București, 1982

¹⁸ **Victor Duculescu, Nicolae Ploșteanu** , op.cit.,pag.157.

¹⁹ **Raluca Miga-Besteliu**, *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Editura All, București, 2005, pag.293.

²⁰ **Edwin Glaser**, *Regulile de interpretare a tratatelor internaționale*, Editura Academiei, București, 1968, pag.140.

- **Edwin Glaser**, *Rezervele la tratatele internaționale*, Editura Academiei, București, 1971;
- **Dumitru Mazilu**, *Tratat privind teoria și practica negocierilor*, Ed.Lumina Lex, București, 2002;
- **Dumitru Mazilu**, *Dreptul internațional public*, Ediția a II a, Vol. 2, Editura Lumina Lex, București 2005;
- **Raluca Miga-Beșteliu**, *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Editura All, București, 2005
- **Charles Rousseau**, *Droit international public.*, Dalloz, Paris, 1971;
- **Stelian Scăunaș**, *Drept Internațional Pubic*, Editura C.H.Beck ,București 2007.